

Η Λίντια Ντέιβις και η τέχνη της συντομίας

Η διάσημη **αμερικανίδα συγγραφέας** μιλάει στο «Βήμα» για το μυθιστόρημά της «Το τέλος της ιστορίας», τον έρωτα και τη μνήμη στη λογοτεχνία, τις απολαύσεις της μετάφρασης, αλλά και τον απρόβλεπτο ένοικο του Λευκού Οίκου

ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟΥ

Η Λίντια Ντέιβις τιμήθηκε το 2013 με το Διεθνές Βραβείο Booker. Είναι διάσημη για τις *πολύ σύντομες ιστορίες* της. Κυριολεκτούμε: πολλές φορές δεν ξεπερνούν τις τρεις προτάσεις. Η παροιμιώδης πυκνότητα της λογοτεχνίας της ανθίσταται στις εύκολες κατηγοριοποιήσεις. Δημοσίευσε το μοναδικό της μυθιστόρημα στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Πρόκειται για *Το τέλος της ιστορίας* που μόλις κυκλοφόρησε στα ελληνικά. Η αφηγήτριά της είναι μια γυναίκα που, βασισμένη στις αναμνήσεις και στο σημειωματάριό της, προσπαθεί να ανασυστήσει μια διαλυμένη σχέση, τη δική της, με έναν άντρα δώδεκα χρόνια μικρότερό της. Μη βιαστείτε όμως, δεν είναι τόσο συνυψισμένο όσο ενδεχόμενος ακούγεται. Αντιθέτως, μιλάμε για ένα κείμενο εγκρατικής ομορφιάς, απείρπτο όσο και σύνθετο, ζωντανό και ελκυστικό, από μια σημαίνουσα και πολυσχιδή αμερικανίδα συγγραφέα. Η ίδια, με αφορμή ακριβώς τούτη τη σημαντική έκδοση, συνομιλήσε με «Το Βήμα».

■ Το έργο σας, κυρία Ντέιβις, είναι η επιτομή της συντομίας. Και αναρωτιέμαι: από πότε άρχισε αυτό – εννοώ τη συντομία – να γίνεται για εσάς μια συνειδητή αισθητική επιλογή;

«Αρχισα να γράφω διηγήματα με την παραδοσιακή, ας πούμε, τεχντροπία ενόσω ακόμη σπούδαζα στο πανεπιστήμιο. Ορισμένα απ' αυτά μάλιστα ήταν αρκούντως εκτενή. Δεν σκόπευα να ασχοληθώ εξαρτή με τις *μικρο-ιστορίες*, ούτε προέκυψε κάτι τέτοιο ως τότε. Την ίδια περίοδο όμως άρχισαν να με εκνευρίζουν οι «έπισημες» προυποθέσεις, τα κλασικά χαρακτηριστικά που «αιπαιτούσαν» οι «κανονικές» ιστορίες: σκηνές με διαλόγους, περιγραφές, αναλύσεις, σχόλια κ.τ.λ. Οσπου διάβασα το έργο του Ράσελ Έντουν και μου άνοιξε τα μάτια. Εμβουσιάστικα. Και άρχισα να γράφω κι εγώ, σποραδικά, τις πολύ σύντομες ιστορίες μου. Συναισθανθήκα ότι σ' αυτό υπήρχε μια νέα ελευθερία, να επινοώ ό, τι θέλω και όπως το θέλω. Επηρεσε βέβαια να περάσουν δεκαετίες για να αποτολμήσω να γράψω μια «ιστορία» που να είναι, ουσιαστικά, μία και

μόνο πρόταση. Ακόμη το κάνω, ενίοτε και πιο σύντομες, αλλά δεν νιώθω να με δεσμεύει κάτι όταν θέλω να γράψω μεγάλα διηγήματα (40 σελίδες και παραπάνω), αν αυτή είναι η σωστή φόρμα για αυτό που έχω να πω».

■ Δεν έχετε γράψει άλλο μυθιστόρημα πέρα από «Το τέλος της ιστορίας». Συνιστά μια ιδιαιτερότητα μεταξύ των γραπτών σας... Εσείς το βλέπετε, όντως, αλλιώς σε σχέση με τα υπόλοιπα;

«Το μυθιστόρημα αυτό παραμένει ιδιαίτερο για μένα επειδή είναι εξαιρετικά πιθανό να μην ξαναγράψω άλλο μυθιστόρημα. Το «Τέλος της ιστορίας» προέκυψε απλούστατα ως ένα κείμενο που ήταν μακροσκελές – με πολλά διακριτά μέρη και εξίσου πολλές ιδέες – για να περιοριστεί στη φόρμα ενός διηγήματος. Επρόκειτο για μια ιστορία που επιθυμούσα πολύ να αφηγηθώ, επομένως δεν υπήρχε περίπτωση να μην τη γράψω εν τέλει. Κατόπιν, όταν είχα πλέον αρχίσει να τη δουλεύω, διαπίστωσα ότι κάτι με παρακινούσε να αφηγηθώ και μια *δευτέρα* ιστορία, εξίσου μεγάλη, που ήταν ακριβώς η ιστορία συγγραφής της *πρώτης*. Για αρκετό καιρό έγραφα και τις δύο, αυτόνομα, και τις είχα τιτλοφορήσει «Μυθιστόρημα Ι» και «Μυθιστόρημα ΙΙ». Ο εκδότης προθυμοποιήθηκε να υπογράψει συμβόλαιο μαζί μου για το «Μυθιστόρημα Ι», αλλά δεν γνώριζε για το «Μυθιστόρημα ΙΙ», που έμενα με ενδιέφερε περισσότερο. Στο τέλος κάταλαβα ότι αυτό που σ' αλήθεια ήθελα να κάνω ήταν να συνδυάσω τις δύο αφηγήσεις. Το αποτέλεσμα το διαβάσατε. Και είναι ικανοποιητικό, παρ' όλο που η δομή του αποδείχθηκε περιπλοκή και αναγκαστικά, κάποια στιγμή, να φτιάξω διαγράμματα με κόκκινο και μπλε χρώμα ώστε να ξεχωρίζω τις δύο ιστορίες, γιατί μόνο έτσι θα κατάφερα να διατηρήσω την ισορροπία μεταξύ τους, με αναλογικότητα».

■ Ο τίτλος του βιβλίου αναφέρεται τόσο στη σχέση όσο και στην ίδια την αφήγηση. Η ηρωίδα σας είναι, συγχρόνως, και πρωταγωνίστρια και αφηγήτρια της ιστορίας. Μου φάνηκε ότι η συγγραφή του μυθιστορήματος αποδείχθηκε πολύ πιο δύσκολη και από την ίδια

Η αμερικανίδα συγγραφέας Λίντια Ντέιβις

τη σχέση...

«Κάνετε, νομίζω, μια πολύ εύστοχη παρατήρηση. Εχω την αίσθηση ότι η σχέση είναι δύσκολη επειδή εκείνη, η αφηγήτρια, είναι άνκανη να αλλάξει την τροπή της και τελικά δεν καταφέρνει να εξαναγκάσει τον εραστή της να γυρίσει πίσω. Μιλάμε επομένως για μια δυσκολία που είναι αποκαρδιωτική, που προκαλεί θλίψη και είναι ενίοτε βασανιστική, που μπορεί να οδηγήσει ακόμα και στην τρέλα. Η άλλη δυσκολία, που αφορά την αφηγήτρια της ίδιας της ιστορίας, συνιστά ένα άλλο είδος δυσκολίας: η αφηγήτρια έχει μεν τον έλεγχο του υλικού της, μπορεί να το χρησιμοποιήσει και να το οργανώσει όπως θέλει, αυτό όμως δεν είναι καθόλου εύκολο. Η ίδια πρέπει να παλέψει, να εργαστεί σκληρά, και να βρει τις λύσεις στα προβλήματα που ανακύπτουν, αν θέλει να πετύχει. Στο τέλος τα καταφέρνει. Καθ' όλη τη διάρκεια της αφήγησης, στο μυθιστόρημα εννοώ, η ίδια αποπειράται να πει την αλήθεια με τη μεγαλύτερη δυνατή αξιοπιστία, με δεδομένη, αλίμονο, την αναξιοπιστία της μνήμης».

■ Η τελευταία φράση που είπατε, μόλις τώρα, δεν θα συνοψίζε κανονιστικά την ουσία του εγχειρήματός σας;

«Για την αφηγήτρια οι αναμνήσεις είναι ουσιαστικές, είναι καθοριστικό να τις ανασύρει όσο το δυνατόν πιο ακέραιες γιατί είναι και το μοναδικό πράγμα που της έχει απομείνει από τη σχέση. Αν χάσει ένα κομμάτι, λ.χ., από την αναμνήσι μιας βραδιάς, αν δεν μπόρεσε να θυμηθεί την αλληλεπίδραση των γεγονότων, ή αν ξεχάσει κάτι που είχε επιβιώσει εκείνη τη βραδιά, τότε, υπό μια έννοια, είναι σαν να έχει ήδη χάσει εκείνη τη βραδιά κατά ένα σημαντικό μέρος της. Πασχίζει λοιπόν να ανακαλέσει όσο το δυνατόν περισσότερα, με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια, και επιδιέχεται σε αυτό σαν να διεκδικεί τη λιτροσύνη της. Αν μπόρεσε να επαναφέρει συνολικά εκείνο το βράδυ στη μνήμη της, τότε θα μπορούσε ίσως να το ξαναζήσει, και παρά το γεγονός ότι αυτό είναι ανεπαρκές, ένα υποκατάστατο της επιβίωσης να ξαναβρεί με τον εραστή της, έχει επίγνωση πως δεν έχει τίποτ' άλλο στα χέρια της».

LYDIA DAVIS
Το τέλος της ιστορίας
Μετάφραση Ρίτα Κολαίτη. Έκδοση: Παπαδόπουλος, 2017, σελ. 272, τιμή 16 ευρώ

«Είναι πιθανόν ο Ντόναλντ Τραμπ να περιγράφεται στα βιβλία της Ιστορίας ως ο χειρότερος, ο πλέον αδαής και καταστροφικός, άξεστος και αγενής, ο πλέον νάρκισσος και απερισκεπτος πρόεδρος που πέρασε ποτέ από τον Λευκό Οίκο»

■ **Ο έρωτας, όποτε τον αναλύει η λογοτεχνία, γίνεται μοιραία μια εξουθενωτικά περίπλοκη συνθήκη;**
 «Και αυτό το μυθιστόρημα διερευνά με ποιον τρόπο λειτουργεί ο έρωτας ή, τουλάχιστον, πώς λεπτούργησε εκείνος ο συγκεκριμένος έρωτας. Σκέφτομαι ότι ο έρωτας αρχίζει συνήθως κάπως αφηνδιαστικά, κάπως απότομα, και ότι μπορεί να τελειώσει σταδιακά, ακολουθώντας μίαν αργόσυρτη διαδικασία φθοράς. Ο έρωτας, που είναι ούτως ή άλλως μια σύνθετη συνθήκη, ίσως πράγματα να γίνεται "εξουθενωτικά περίπλοκος" όταν τον διυλίζει η λογοτεχνία, όπως λέτε. Αυτό όμως δεν μας αποκαλύπτει παρά μονάχα τη στιγμή που έχει έρθει η ώρα να γράψουμε για αυτόν, όταν πλέον έχουμε σταματήσει και καθόμαστε να τον αναλύσουμε, τότε μόνο συναισθανόμαστε πόσο περίπλοκος είναι».

■ **Είστε συγγραφέας, γράφετε στα αγγλικά, αλλά παραμένετε και μια πολύγλωσση μεταφράστρια. Δεν έχετε κουραστεί;**

«Δεν έχω σταματήσει να αναρωτιέμαι γιατί εξακολουθούν να μου αρέσουν η εκμάθηση ξένων γλωσσών και η μετάφραση. Πρόσφατα ολοκλήρωσα ένα δοκίμιο με τίτλο "Οι 17 απολαύσεις της μετάφρασης", όπου καταγράφω ορισμένα θετικά πράγματα που ταυτίζονται με αυτή την εργασία, όπως το να ζεις μέσα σε μια ξένη κουλτούρα, να δραπέτευεις από τον εαυτό σου και να εισέρχεσαι στα εσώψυχα του συγγραφέα που μεταφράζεις, το να γράφεις χωρίς την πίεση να επινοήσεις κάτι ο ίδιος, κ.τ.λ. Και μόλις τώρα σκέφτηκα άλλη μία, τη 18η απόλαυση, να ακούς, μέσα από το απόκρυφο αφτί κάποιου άλλου, τη μουσικότητα μιας άλλης γλώσσας. Θέλω να μεταφράζω ακόμη επομένως, μικρότερα πράγματα ωστόσο, και έχω βρει τέτοιους συγγραφείς που απολαμβάνω να μεταφράζω – από τα ολλανδικά και τα γερμανικά. Ωστόσο το δικό μου γράψιμο παραμένει το κέντρο της ζωής και της εργασίας μου».

■ **Έχετε μεταφράσει, μεταξύ άλλων, έργα των Μαρσέλ Προυστ και Γκισταβ Φλομπέρ. Βγαίνει κανείς «αλώβητος» από κάτι τέτοιο; Σας ρωτώ επειδή ακριβώς είστε συγγραφέας...**

«Μεταφράζω τη γαλλική γλώσσα καθ' όλη τη διάρκεια της ενήλικης ζωής μου. Ήταν μεγάλη ευχαρίστηση που ανέλαβα να μεταφράσω δύο από τους σημαντικότερους γάλλους συγγραφείς, και αφοσιώθηκα σε αυτό με αμέριστη προσοχή. Το είδα, οφείλω να σας πω, σαν κάτι απελευθερωτικό, το να μπορώ να είμαι διεξοδική, εξονυχιστική στην αναζήτησή μου και στη φροντίδα μου για κάθε λέξη και φράση. Την ίδια περίοδο όμως συνέβη και κάτι άλλο: η δική μου γραφή συμπιέστηκε τόσο που πέρασε στο περιθώριο – δεν είχα καθόλου χρόνο για μένα. Αλλά δεν ήθελα να σταματήσω να γράφω. Και έθεσα μια πρόκληση στον εαυτό μου, να γράψω όσο πιο σύντομα μπορούσα χωρίς να χάνω την ουσία και το ενδιαφέρον μου. Και για να είμαι απολύτως ειλικρινής, πέραν όλων των άλλων, αυτή ήταν και μια (υγιής) αντίδραση στον μακροπρόοδο λόγο του Μαρσέλ Προυστ και στο πολυσέλιδο έργο του».

■ **Άφησα για το τέλος της συνέντευξης την πιο σύντομη ερώτηση: Ντόναλντ Τραμπ;**

«Οι σύντομες ερωτήσεις απαιτούν εκτεταμένες και δυσάρεστες απαντήσεις! Δεν προτιμάμαι όμως να μακρηγορήσω. Μπορείτε να φανταστείτε τι σκέφτομαι και τι νιώθω για τη χώρα μου τη δεδομένη στιγμή... Εσχάτως παρακολουθώ τις ειδήσεις με πρωτόγνωρη μανία. Είναι πιθανόν ο Ντόναλντ Τραμπ να περιγράφεται στα βιβλία της Ιστορίας ως ο χειρότερος, ο πλέον αδαής και καταστροφικός, άξεστος και αγενής, ο πλέον νάρκισσος και απερίσκεπτος πρόεδρος που πέρασε ποτέ από τον Λευκό Οίκο. Και με ανασυχούν οι πράξεις του διότι ανέλαβε την εξουσία σε μια περίοδο υψηλού κινδύνου, με πολλά ανοιχτά μέτωπα στον υπόλοιπο πλανήτη. Και δυστυχώς απέχει από το είδος του ηγέτη που θα μπορούσε να μας εξασφαλίσει μια ομαλή πορεία. Επομένως είμαι απαισιόδοξη και προβληματισμένη. Το αβέβαιο μέλλον μάς αναγκάζει να σκεφτούμε τον τρόπο που ζούσαμε ως τώρα με έναν τρόπο ριζικά διαφορετικό. Παρ' όλα αυτά, επιμένω να απολαμβάνω βαθιά κάθε στιγμή τα πολύτιμα που μας προσφέρει απλόχερα η ζωή: τη φύση, τις ανθρώπινες σχέσεις και, φυσικά, τη λογοτεχνία».